

DR. BAKONYI MÁRIA*

A kényszervallatás Janus-arcúsága

Bevezetés

Tóth Mihály több mint 10 évvel ezelőtt egy tanulmányában¹ azt írta, hogy a kényszervallatás – jelentős múltja ellenére – nem tartozik a gyakran vizsgált törvényi tényállások közé.

Finszter Géza a *Heti Világgazdaságnak* pár évvel ezelőtt adott interjújában² azt nyilatkozta, hogy „a kényszervallatások nem kutathatóak” és a statisztikákban ezen bűncselekményeknek a száma – a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazáshoz hasonlóan – döbbenetesen alacsony. A kényszervallatások magas látenciája miatt úgy tűnik, mintha a bűncselekmény „előfordulása” nem lenne jelentős. Finszter az interjújában megemlítette azt is, hogy Nyugat-Európában a kényszervallatást is a korrupcióhoz hasonlóan ítélik meg, mert mindkettő a szervezet rombolásához, az eredeti céloktól – a rend, a közbiztonság és a törvényesség fenntartásától – való eltérítéshez járul hozzá, és amíg „tűzzel-vassal” írtjuk a vesztegetést, szemérmesen hallgatunk a kényszervallatásokról meg a rendőrök által elkövetett bántalmazásokról.

Tóth Mihállyal és Finszter Gézával is egyetérttek: a kényszervallatás kapcsán ritkán fordulnak elő olyan esetek, amelyeket vizsgálni lehetne, és a látencia következtében valóban úgy tűnik, mintha kevés ilyen bűncselekmény fordulna elő. Ez azért is tűnik érdekesnek, mert a bírósági tárgyalásokon gyakran hivatkozik arra a vádlott, hogy a vallomását erőszakkal, fenyegetéssel – a leggyakrabban őrizetbe vétellel és le tartóztatásba helyezéssel, vagy ennek kilátásba helyezésével – kényszerítették ki. A bíróság az ilyen közlésekkel nem igazán tud mit kezdeni, korlátozottak a rendelkezésére álló eszközök: beidézi a kihallgatást

foganatosító hivatalos személyt, és ha a vallomása elmentés a vádlott elmondásával, szembesítésre kerül sor, amely – az esetek túlnyomó többségében – nem vezet eredményre.

Tanulmányomban a kényszervallatás büntettének szabályozását tekintem át, és arra keresem a választ, miért van az, hogy a kényszervallatásokat sérelmező állításokat a gyakorlatban eleve bizonyos fenntartással, kételkedéssel fogadják, a vádlottak szokványos hivatkozásának tekintik. Amikor azonban mégis kiderül,

hogy egy személyt kényszer hatására tett beismerő vallomása alapján ítélték el, akkor nyomban az emberi méltóság tiszteletben tartásának megsértésére, a tisztességes eljárás elvére szabályainak be nem tartására, az ártatlanság véelmére, az ENSZ és az Európai Unió emberi jogi és kínzás, elleni egyezményeire, valamint a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéleteire hivatkozunk. Ilyenkor felvetődik azt is, hogy „Magyarország rendőrállam, elharapózott a rendőri brutalitás, az emberi jogokat lábbal tiporják” stb.

A deliktum Janus-arcúságának oka azonban az is, hogy nem múlt el nyomtalanul a terhelti beismerő vallomás primátusa: az ügyet nyomozó szervek/személyek a beismerő vallomás jegyzőkönyvbe foglalásával – látszólag teljesen jogosan – úgy vélik, hogy az ügyben teljesen felesleges a többi bizonyíték beszerzése, hiszen már mindent tudunk, elvégre a terhelt mindenre kiterjedő, őszinte beismerő vallomást tett.

A kétségnek azonban mindig fenn kell állnia. E kétségeket ugyan gyakorta felülírja a magától értetődőnek tűnő válasz: a terhelt aláírta a jegyzőkönyvet, ezt aényt elvitatni nem lehet! Ám lehet-e állítani, hogy mindez valóban olyan perdöntő tény, amellyel szemben ellenbizonyításnak, magyarázatnak nincs helye?

A „sötét” középkor és az újkor tortúrája

A kínvallatás alapját a középkor kötött bizonyítási rendszere képezte, azaz a bírónak mindenáron törekednie kellett a bizonyítékok megszerzéséhez, nem mérlegelhetett, a bizonyítékok matematikai értékéhez szigorúan kötve volt,³ a „bizonyítékok királynőjévé” pedig a vádlott beismerő vallomása vált. Az elítéléshez „teljes” bizonyítottság kellett, amit vagy a vádlott be-

*Címzetes fellebbviteli főügyész, Siklósi Járási Ügyészség

¹ Tóth Mihály: A kényszervallatás bűncselekményének hagyományos formái és újabb határesetei, In: Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára, Pécs, 2004, 283–294.

² hvg.hu/2013.04.11: Az aljasok, az igazságosztók, a túlmotiváltak és a gyengék, Letöltés ideje: 2016. 09. 29.

³ Válogatott kínvallatások a múltból In: Múlt-kor történelmi magazin Letöltés ideje: 2016. 03. 06.

ismerő vallomása, vagy két kifogástalan tanú egybehangzó vallomása jelentett. Bizonyíték nélkül kínvallatást nem volt szabad alkalmazni, ám ha a jogi előfeltételei fennálltak, a bíró jogosult, sőt köteles volt azt elrendelni.⁴

A magyar bizonyítási eszközök valamelyest humánusabbak voltak. Hazánkban a bizonyítási eszközök közé tartoztak a *tisztító eskük*: a vádlott a saját igazára esküdt Isten előtt, amibe eskütársakat is bevonhatott. Őseink az istenítéletekben (ordalia) – vízpróba, tüzes-vas próba, párbaj, tetemrehívás, szent falat – hittek. Ebben a korban Magyarországon elsősorban a racionális bizonyításhoz – tanúk, okiratok – fordultak a törvénykezők és csak azok hiányában az eskükhöz vagy istenítéletekhez.⁵ A XIII. századtól az istenítéletek már nem mentesítették a vádlottat, egyre inkább kikoptak az eljárásjogból: először a városokban, később vidéken is megjelent a kínvallatás, a tortúra intézménye.

Magyarországon a kínvallatás nem volt rendszerezve: sem a központi államhatalom, sem az egyház nem volt elég erős, hogy a büntető igazságszolgáltatást a maga céljaira felhasználja.⁶ *Werbőczy Hármaskönyve*⁷ alapján – 1514 óta – tudjuk, hogy Magyarországon csak olyan személy ellen alkalmazhatták a kínvallatást, akit a tanúk vagy más bizonyítékok alapján a bűnösség gyanúja terhelt,⁸ a nemeseket pedig a büntetett helyen kívül (*extra delicti locum*) kínvallatásnak alávetni nem lehetett.⁹

A kínzást a *per* folyamán, a bizonyítási eljárás során folytatták le. A büntetés-végrehajtásnak is volt kínzás jellege, de annak már csak a kivégzés teatralitása, a nézősereg elrettentése volt a célja. Ilyen büntetés volt az úgynevezett minősített halálbüntetés, ami Magyarországon a kerékbetörést, a karóba húzást, a felnegyelést és a megégetést jelentette. Különösen súlyos büntetéseknél alkalmazták a lófarokra kötést. Ekkor az elítéltet egy deszkára vagy zsákba kötözték és a város utcáin végig vágatva húzták a vesztőhelyig.¹⁰

Törekvések a tortúra eltörlésére

A felvilágosodás korában utat tört az a felismerés, mely szerint a bizonyítási eljárás során alkalmazott tortúra *káros* (lényegében büntetés, amelyet a bíró már akkor alkalmaz gyanúsítottal szemben, amikor még kétséges a bűnössége). Emellett *igazságtalan* is (a nagy erejű

gonosztevő, ha „kiállja a próbát” megszabadul a büntetéstől, a gyenge fizikumú ártatlant viszont, aki a szenvedések hatására „beismerést” tesz, elítélik). A kínvallatás *felesleges* is (statisztikai adatok alapján kimutatták, hogy az esetek túlnyomó többségében eredménytelen a „csigázás”, nem tesz vallomást a gyanúsított). Ha a bírónak joga lenne a beismerés kicsikarására, akkor a gyanúsítottnak kötelessége volna közölni a saját bűnösségére vonatkozó adatokat.

*De lehet-e pozitív törvényekkel olyan magatartásra kötelezni az egyént, amely ellentétes a természeti törvényekkel?*¹¹ Filangieri – és hozzá hasonlóan Beccaria is – a feltett kérdésre azt a választ adják, hogy *nem*, és kiegészítik azzal, hogy az önfenntartásra vonatkozó természeti törvények és pozitív törvények összeütközése esetén, amikor két kötelezettség kerül ellentétbe és egyiknek sem lehet eleget tenni a másik megsértése nélkül, a társadalmi (pozitív) törvény érvénytelen. Ha nem így lenne, akkor általánosan kötelezni lehetne mindenkit arra, hogy az igazságszolgáltatási szerveknél jelentkezzen, ha büntetett követett el. A vizsgálat során alkalmazott kínvallatás tehát nemcsak *embertelen*, az *igazság kiderítésére alkalmatlan*, hanem *jogellenes eszköz* is.¹²

A felvilágosult gondolkodók hatására XVIII. század közepén Európa több államában sorra megértek a feltevések kínvallatás felszámolására:

Poroszországban Nagy Frigyes az 1740. évi rendeletével csak általában tiltotta el a kínvallatást, de felségsértés, hűtlenség és több emberen elkövetett gyilkosság esetében mégis megengedte az alkalmazását.¹³ Szászországban 1772-ben, Ausztriában 1776-ban, Franciaországban 1780-ban, Magyarországon 1790-ben, Bajorországban 1807-ben adtak ki törvényrendeletet a kínvallatás eltörléséről, a cári Oroszországban I. Sándor 1801-ben.

Mária Terézia büntető törvénykönyve – a *Constitutio Criminalis Theresiana* – 1768. december 31. napján lépett hatályba, mely az osztrák örökös tartományokban a kínvallatást korlátozta, azonban akkor még nem szüntette meg teljesen. 1776. március 22. napján Mária Terézia rendeleti úton vont ki a Lajtán túli területeken, vagyis az „osztrák birodalomfélben” büntetőjogból ezt a brutális eljárást: Ez a rendelkezés átment II. József 1787-es büntető rendtartásába, a *Sanctio Criminalis Josephina*-ba.¹⁴

A kínvallatás eltörlését indokolta az is, hogy az ennek hatása alatt tett *beismerő vallomást a bíróságok minden esetben döntő bizonyítéknak tekintették, még akkor is, ha az a józan ésszel ellentétben állt.*

⁴ Bócz Endre: Kihallgatás, kényszervallatás, Belügyi Szemle 2013/5. 6.

⁵ Válogatott kínvallatások a múltból In: Múlt-kor történelmi magazin Letöltés ideje: 2016. 03. 06.

⁶ Az 1843. évi büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye, szerkesztő: Dr. Fayer László, a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából kiadva, Budapest, 1902, IV. kötet, XVI. o.

⁷ Eredeti latin címe: „Tripartitum opus iuris consuetudinarii in clyti regni Hungariae”, magyarul: „Nemes Magyarország szokásjogának Hármaskönyve”.

⁸ Werbőczy Hármaskönyve, előszó 16:4. §

⁹ Werbőczy Hármaskönyve III. rész 20.

¹⁰ Válogatott kínvallatások a múltból In: Múlt-kor történelmi magazin Letöltés ideje: 2016. 03. 06.

¹¹ Beccaria: Dei delitti e delle pene, Firenze, 1965, 184–185. Idézte: Hajdú Lajos: A felvilágosodás büntető eljárásjogi követelése In: Büntető eljárásjogi olvasókönyv, Szerkesztő: Tóth Mihály, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 19.

¹² Gaetano Filangieri: La scienza della legislazione. T. III. 127–129. Idézte: Hajdú Lajos: A felvilágosodás büntető eljárásjogi követelése In: Büntető eljárásjogi olvasókönyv, Szerkesztő: Tóth Mihály, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 19–20.

¹³ Magyar Jogi Lexikon, IV. kötet, Budapest, 1903.

¹⁴ Az 1843. évi büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye, szerkesztő: Dr. Fayer László, a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából kiadva, Budapest, 1902, IV. kötet, XVI. o.

A visszaélések az akkori körülményekhez képest, természetesen gyakoriak voltak.¹⁵

Kísérletek az első magyar büntető törvénykönyv megalkotására és a kínvallatás szabályozására

1790-es országgyűlés volt az, amely bizottságot küldött ki a büntetőtörvény kidolgozására, amely a javaslat alapján klasszikus elveket követett volna. Átfogó szabályozás lett volna az egész országra, de ekkor még bizonyos rendi különbségek fennmaradtak volna.¹⁶ Az 1792. évben összehívandó országgyűlésen tárgyalták volna a kínvallatás kérdését, és a létrehozott kilenc bizottságból az egyik, az országbíró elnöklete alatt álló húsz tagból álló jogügyi bizottság volt, melynek feladata többek között a büntetőtörvény tervezetének elkészítése volt.¹⁷

A jogügyi bizottság ülésein a tortúra kérdésében szenvedélyes vitákra került sor: voltak, akik bizonyos körülmények fennforgása esetében a kínvallatást megengedhetőnek tartották, mások viszont – ellenérveik kifejtésével – határozottan ellenezték. Az 1795. február végére elkészült tervezet a tortúra ellen foglalt állást, amikor is alapelveként szerepelt benne, hogy minden büntettnél ugyanazokkal az eszközökkel kell az igazságot megállapítani, ezért a súlyosabb büntettek kinyomozására sem vehetők igénybe erre alkalmatlannak bizonyult eszközök.¹⁸

Az 1843. évi Büntetőjogi Javaslat a vádlott kihallgatásával kapcsolatban azt tartalmazta, amit 27 évvel később Pauler Tivadar az 1870. évben kiadott Büntetőjogtan könyvében¹⁹ lerögzített: „A vizsgáló bírónak illedelemmel, szelídséggel, szenvedelem nélkül kell eljárni. A bámulat, harag, bosszankodás érzelmeinek kijelentése helyén nincs, gyakran a vallomásra kártékony hatással van. A vádlottat sem megeskettetni, sem ígéretet, ámitásokat, kecsegtetéseket annál kevésbé akármiféle testi fenyegetések, kényszerítő eszközök bántalmazások által vallomásra vagy bármely nyilatkozatra bírni nem szabad, az utóbbiak alkalmazása legszigorúbban hivatalvesztés terhe alatt alkalmaztatik.”²⁰

¹⁵ Az 1843. évi büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye, szerkesztő: Dr. Fayer László, a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából kiadva, Budapest, 1902, IV. kötet, XVII. o.

¹⁶ <http://cograf.hu/tudastar/az-1843-evi-bunteto-torvenyjavaslatok-es-a-csemegikodex>, Letöltés ideje: 2017. 05. 11.

¹⁷ Nagy Sándor: Kínvallatás a hajdúvárosok és hajdúkerületi törvényszék előtt indított bűnügyekben III. fejezet Letöltés ideje: 2016. 06. 29.

¹⁸ Hajdú Lajos: Az első /1795-ös/ magyar büntetőkódex tervezet, Alapelvek 7. pont Budapest, 1791, 394. o.

¹⁹ Ebben a zavaros helyzetben rendkívül nagy jelentőségű volt egy elméleti munka megjelenése Pauler Tivadar két kötetes munkája, mely nélkülözhetlenné vált e korban majd minden bíró számára.

²⁰ Pauler Tivadar: Büntetőjogtan, Anyagi büntetőjog különös része. Alaki jog, Második javított és bővített kiadás, Kiadja: Pfeifer Ferdinánd, 1870, 393. o.

Az 1848/49-es szabadságharc előtt Szlemenics Pál azon a véleményen van – amelyet tankönyve is tartalmaz –, hogy „*azt semmi sem tilalmazza, hogy a vallató bíró a felelni nem akaró, dühösködést színlelő, feleleteivel csínytalankodó, vagy ellentmondásait megegyeztetni nem akaró rabnak makacsságát mértékletes veretéssel meg ne zabolázza*”.²¹

Az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok (a továbbiakban: ITSZ) mindössze kilenc §-ban foglalkoztak a büntetőjog, azon belül pedig a bűnvádi eljárás kérdéseivel²² és a tortúrát illetően megállapították, hogy: „a vallatásnál bármi kínzás vagy testi bántalmazás alkalmazását már az 1790/1791. évi XLII. törvénycikk²³ eltiltotta, ezért „e törvényi tilalom megszegésével netalán történő visszaélésének megszüntetése iránt újabb intézkedések szüksége fenn nem forog.”²⁴

Az első magyar írott büntetőtörvény előtt 1870. augusztus 11. napján kelt 12270. igazságügy-miniszteri rendelet a következőket rendelte el: „[...] *Mindannyiszor határozottan kárhoytatandó azon eljárás, melynél a törvényeink ellenére a régi vallató rendszerrel egybekötött kínzó mód alkalmaztatik.* [...] Még mindig többfelé fordulnak elő esetei a kínzó vallatásnak, ezennel felhívom a közönséget, hogy *gondosan őrködjék a felett, hogy ezentúl közegei a testi bántalmazással járó vallatási rendszertől szigorúan tartózkodjanak, továbbá, hogy azok, kik e tekintetben hivatalos hatalmukkal visszaélnék, szoros feleletre vonassanak, s érdemlett büntetéssel fenytessenek.*”²⁵

A kényszervallatás XIX. századi első, írott törvényi szabályozása Magyarországon

Az 1878. évi V. törvénycikk²⁶ – a Csemegi-kódex – XLII. fejezetének 477. §-ában a hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek között – külön nevesítés nélkül –, a hivatali visszaélés egyik formájaként szabályozza a mai büntetőjogi terminológia szerint kényszervallatás néven ismert bűncselekményt:

„*Öt évig terjedhető börtönnel büntetendő azon köz-hivatalnok, a ki azon czélből, hogy a vádlottól, ta-*

²¹ Szlemenics Pál: Fenytő törvényszéki magyar törvény, Pest, 1936, 177–178. o.

²² Képegy Imre: Büntetőjogi kérdések az Országbírói Értekezleten, In: Emberek őrzője, Tanulmányok Lőrincz József tiszteletére Átdolgozott kiadás, Szerkesztők: Hack Péter – Koósné Mohácsi Barbara, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, 43–44.

²³ II. Lipót 1790/1791. évi dekrétumának XLII. törvénycikkelye szerint: „A kínvallatás, mivel nem alkalmas eszköz az igazság kiderítésére, hanem inkább büntetést képez, addig is, míg országos bizottság útján végleges intézkedés történik, egyszerűen tiltva lesz.”

²⁴ ITSZ II. Bűnvádi eljárás 8. §

²⁵ Fayer László: A magyar bűnvádi perrendtartás vezérfonala. Budapest, Franklin, 1899.

²⁶ 1878. évi V. törvénycikk: a magyar büntetőtörvénykönyv, a büntettek-ről és vétségekről.

nútól, vagy szakértőtől vallomást vagy nyilatkozatot csikarjon ki, ezek valamelyike ellen bármily törvényellenes kényszereszközt alkalmaz vagy alkalmaztat.”²⁷

Csemegi Károly értelmezésében „(...) úgy az erőszak, valamint a fenyegetés jelentősége a „kényszer” eszméjében találja jogi jelentőségét, s mint a kényszer létrehozatalának két külön eszköze jó tekintet alá, s foglalja el helyét mind a büntető, mind a polgári törvényekben (...)”²⁸

A Csemegi-kódexben szabályozott „kényszervallatás” alapul véve, annak törvényi tényállásában szereplő „törvényellenes kényszereszköz” fogalmát az 1896. évi XXXIII. törvénycikk, a Bünvádi Perrendtartásról (a továbbiakban: Bp.) 135. §-a tölti ki, így: „az ígéret, a biztatás, az ámítás, a fenyegetés, az erőszak, vagy a kényszer alkalmazását tiltotta, továbbá tilalmazta az éjszakai kihallgatást és a terhelt más módon való kifárasztását beismerő vallomás megtétele céljából. További szabály volt a terhelt kihallgatására nézve, hogy nem volt szabad a terhelttel határozatlan, homályos, többértelmű, fogásos, vagy olyan kérdést intézni, mely feleletre útmutatást tartalmaz, vagy melyben valamely be nem ismert tény beismernek vagy be nem bizonyított tény bebizonyítottnak van véve. A lehetőségig kerülni kellett minden kérdést, mely csak a terhelt feleleteivel megállapítandó ténykörményt foglal magába.”²⁹

Ugyanakkor a Bp. 137. §-a előírta azt is, hogy „Ha a terheltnek későbbi vallomása a korábbtól eltér, különösen ha beismerését visszavonja, az eltérés illetőleg a visszavonás okát mindig meg kell tőle kérdezni.”³⁰

Az 1886. évi igazságügy-miniszteri körrendelet (86.42123.) a következőket tartalmazta:

„Ismételve fordult elő azon eset, hogy vádlottak a végtárgyalás során korábbi beismerő vallomásaikat azon indokolással vonták vissza, miszerint a beismerésre a csendőrség részéről szenvedett bántalmazások által kényszerítették. A csendőrök ellen ez alapon megindított vizsgálat rendszerint a vádaknak az alaptalanságát derítette ki, habár a fogházak és börtönök kezelése tárgyában 2106/80. sz. alatt kiadott szabályrendeletnek 111. §-a elrendeli, hogy valamely letartóztatott betegen vagy testi sérülésnek nyomaival kísértetik a fogházba, a fogházorvos által azonnal megvizsgálendő, mégis egyrészt, hogy az alaptalan és közbiztonsági közegeknek tekintélyét is sértő vádaknak eleje vétessék, másrészt pedig mellőzhetővé váljék minden új vizsgálat, mely egyébként az ily alaptalan vádakot követni szokta, a fogházrendtartás fentebb idézett §-a rendelkezéseinek fenntartása mellett utasítom a (címet), intézkedjék hogy

minden egyes esetben, midőn a csendőrség részéről valaki fogházba bekísértetik – ha csak az illető le tartóztatottnak az egyénisége a későbbi alaptalan vádaskodást a priori kizártnak nem tünteti föl – ugyanaz tekintet nélkül arra, hogy az átadáskor emel panaszt vagy nem, az őt bekísért közegek bántalmazása ellen, a bíróság egyik bírói tisztet viselő tagjának, járásbírósnál pedig magának a bíróság vezetőjének személyes jelenlétében kihallgattassék,³¹ és ha a rendőri közegek részéről történt bántalmaztatását panaszolná, a fogházorvos által azonnal és tüzetesen megvizsgálattassék.”³²

A kényszervallatás szabályozása a II. világháborút követően, a kezdeti szocializmus időszakában

A háború után Visinszkij és a korabeli szovjet jogtudósok³³ tanai rányomták bélyegüket a magyar igazságszolgáltatásra.

Az 1951. évi III. törvény 94. § (4) bekezdése rendkívül lakonikus tömörséggel csupán a következőket rögzítette a terhelt kihallgatása során alkalmazandó szabályokat illetően: „Erőszakkal, fenyegetéssel, vagy más kényszerítő eszközzel a terheltet vallomástételre kötelezni nem lehet.”³⁴

A törvény nyomán kialakult gyakorlatot azonban a politikai indíttatású koholt perekben az jellemezte, hogy „az önvádolás további terhelő tények beszerzését feleslegessé tette, a hitelt érdemlőséget sohasem vizsgálták, megelégedtek a beismerés tényével, ahhoz azonban olyan mértékben ragaszkodtak, hogy kieszközléséig a nyomozást be sem fejezték. [...] A beismerés megszerzése érdekében minden módszert megengedhetőnek tartottak. Szinte általános volt a naponta ismétlődő többórás kihallgatás, melynek eredményét sokszor csak néhány soros feljegyzésben rögzítették. A beismerő vallomások hitele sokszor pusztán azon az alapon megkérdőjelezhető, hogy sem szóhasználatukat, sem tartalmukat tekintve nem származhattak a kihallgatott személyektől.”³⁵

³¹ A kihallgatás során az alábbi kérdésekre kell választ adni: 1. Mi a neve? mikor, hol és ki tartóztatta le? 2. Volt-e eddig elzárva? Hol?

³² Egészségi állapota milyen? 4. Vannak-e testén sérülések vagy sebhelyek, s ha igen, hogyan és mikor keletkeztek azok?

³³ Fayer László: A magyar bünvádi perrendtartás vezérfonala. Budapest, Franklin, 1899.

³⁴ Feofanov J., Pasukanisz, Sargorodszkij, Pointkovszkij, Beljajev, Bujusev, Golcev V., Sisov O. F., Karpec I. I.

³⁵ Hatályos jogszabályok gyűjteménye 1945–1958. I. kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1960, 74. o.

³⁶ Tóth Mihály: A „konceptios perek” egykori hétköznapi és megismétlődésük veszélyei, A tudós ügyész, tanulmányok Bócz Endre 80. születésnapjára, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2017, 204. o. Tóth Mihály idézi az egyik vallomásrészletet is: „A pálos rend a felszabadulás előtt a Horthy rendszer kiszolgálója volt. A rendtagok beállítottsága a felszabadulás után sem

²⁷ Codex Hungaricus 1876–1880, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, Budapest, 1911, 329. o.

²⁸ Az 1878. évi V. törvény a magyar büntetőtörvénykönyv, a bűntettekről és vétségekről indokolása. A 335. §-hoz. Forrás: Corpus Juris Hungarici

²⁹ Codex Hungaricus 1894–1896, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, Budapest, 1911, 294. o.

³⁰ Codex Hungaricus 1894–1896, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, Budapest, 1911, 295. o.

Az mindamelllett tény: nem a törvény tehet arról, hogy a koncepciós perek időszakát a kényszervallatás legújabb kori „fénykorának” tekinthetjük.³⁶

A beépített, letartóztatottak álcázott (vagy más ügyekben tényleg fogvatartott) személyek besúgókénti alkalmazása többé-kevésbé közismert, [...] legfeljebb felhasználásuk gyakorisága volt szembeűnő. Feladatuk az volt, hogy férközzenek a megfigyelt személy bizalmába, puhatolják ki, mi a vizsgált ügygel a tényleges kapcsolatuk, melyek a sebezhető „gyenge” pontjai és számoljanak be magatartásáról. Ezt – látszólag kihallgatásra történő előállításuk során – le is írták, és jelentésük olvasható a házi iratokban. Az ügynökök – saját alkalmasságukat bizonyítandó – jelentéseikben igen részletesen leírták azt is, mit mondott nekik a megfigyelt gyanúsított. E jelentések tehát a megfigyelt személlyel szemben alkalmazott módszerek tekintetében hézagpótló és hitelt érdemlő bizonyítéknak tekinthetők. A fogdaügynököknek ugyanis semmi szín alatt nem állt érdekében, hogy a hatóság tevékenységéről (mai szemmel nézve) kompromittáló valótlanosságokat foglaljon a jelentéseibe.

Néhány részlet az ilyen jelentésekből: „Azt mondta, hogyha megmondanák neki a bűnököt, ő boldogan aláírná, csak ne bántás többet.” (Budapesti megyei Bíróság B.III.001249/1951.) „Elmondta, hogy eleinte durván beszéltek vele, a körmére ráütöttek, a talpát is kezdték ütni. [...] pofont is kapott. Igen, attól tart, hogy megverik. Egyik kihallgatója kérdezte, hogy volt már lent. Ez valami különleges bunyós zárkára értette. Főleg az bántja, hogy nem tud semmit mondani, és így vereti meg magát.” „A kihallgatás szépen indult, de később sokat kellett egy lábon állva vallania. Egy ízben el is esett, a kihallgató emelte fel. (Budapesti megyei Bíróság B.III.002169/1952.)”³⁷

További idézetek a „vamzerek” jelentéseiből: „nem a nem alvásra a legérzékenyebb”, „a felesége és az anyja sorsa izgatja a legjobban”, vagy „még nem puhult meg teljesen”, „további kemény módszerek szükségesek”, ez alapján pedig a szükséges „intézkedések” be is következtek.³⁸

változott meg. Kolostorainkat felhasználtuk gyilkosok, fasiszták, és más néppellenes bűnösök rejtegetésére. [...] A hatóságok elől bujkáló személyek rejtegetésével és külföldre csempészésével igyekeztem ártani a népi demokratikus rendszernek, miután demokrácia-ellenes, szovjetellenes beállítottságú voltam. Demokrácia-ellenes beállítottságunk folytán egymás bűntársai lettünk. (Budapesti megyei Bíróság B.I.001249/1951.) Ilyen és hasonló vallomásokot a vádlottak önként nem tehetek – jegyezte meg Tóth Mihály.

³⁶ Tóth Mihály: A kényszervallatás bűncselekményének hagyományos formái és újabb határesetei, In: Emlékkönyv Ferenc Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára, Pécs, 2004, 286. o.

³⁷ Tóth Mihály: A „koncepciós perek” egykori hétköznapijai és megismétlődésük veszélyei, A tudós ügyész, tanulmányok Bócz Endre 80. születésnapjára, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2017, 203. o.

³⁸ Tóth Mihály: A kényszervallatás bűncselekményének hagyományos formái és újabb határesetei, In: Emlékkönyv Ferenc Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára, Pécs, 2004, 286.

Az „érett” szocializmus időszakának szabályai a kényszervallatásról

Az 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről XI. fejezetében „az államigazgatás és az igazságszolgáltatás elleni bűntettek”, és „a hivatali bűntettek” cím alatt a 146. §-ban szabályozta a kényszervallatást: „Az a hivatalos személy, aki abból a célból, hogy vallomást vagy nyilatkozatot csikarjon ki törvényellenes eszközt alkalmaz hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A Csemegi-kódexben található törvényi tényálláshoz képest változás: „azon” helyett „abból” a célból, az elkövető személyének meghatározása: a közhivatalnok helyett *hivatalos személy*, azonban nincs részletezve a törvényben, hogy a vallomást, illetve nyilatkozatot vádlottól, tanútól vagy szakértőtől lehet kicsikarni. A Csemegi-kódexben meglévő felsorolásból egyszerűen a „valakit” passzív alany került meghatározásra – bár nincs is nevesítve – a „törvényellenes kényszereszköz” szóösszetételből pedig „törvényellenes eszköz” kifejezés maradt és a „vagy alkalmaztat” is törlésre került a szövegből.³⁹

A törvényellenes eszköz pedig a korabeli Büntető eljárásjogi törvény szabályait alapul véve: az erőszak, a fenyegetés, illetve más kényszerítő eszköz.⁴⁰

A módosítást azzal indokolták, hogy a felsorolás „a cselekmény elkövetési területét a büntetőügyekre szorítja le”, és ez Bócz Endre szerint indokolatlan, a műveltetői igealakokkal jellemzett elkövetési magatartás pedig a felbujtás és a közvetett tettesség fogalomrendszerét feleslegessé tette.⁴¹

A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény a Bp.-ben a gyanúsított kihallgatására vonatkozó kérdésfeltevési módszerek tilalmának felsorolását mellőzte, elegendőnek tartotta az általános szabályok körében rögzíteni a kényszervallatás tilalmát. Ezt követően az 1989. évi XXVI. törvény⁴² hozott lényeges változást, amely megtiltotta valamennyi, a törvény rendelkezéseivel ellentétesen lefolytatott bizonyítás eredményeképpen szerzett bizonyíték felhasználását.⁴³ A gyakorlat azonban nem tudott a törvényt módosítással mit kezdeni, mert az nem tett érdemi különbséget formális és tartalmi szabályszegések között, és a kihallgatási szabályok törvényi részletezésének hiányában sem fordulhatott elő, hogy e tilalomra a kihallgatás-taktikai módszer törvénysértőnek állított volna miatt hivatkozhattak volna.⁴⁴

³⁹ Bócz Endre: Kihallgatás, kényszervallatás, Belügyi Szemle 2013/5. 15. o.

⁴⁰ 1951. évi III. törvény 94. § (4) bekezdése.

⁴¹ Bócz Endre: Kihallgatás, kényszervallatás, Belügyi Szemle 2013/5. 15. o.

⁴² 1989. évi XXVI. törvény 1990. január 1. napján lépett hatályba.

⁴³ 1989. évi XXVI. törvény 5. § a Be. 60. § (3) bekezdéssel egészítette ki: „Az e törvény rendelkezéseivel ellentétesen lefolytatott bizonyítás eredménye bizonyítékként nem vehető figyelembe.”

⁴⁴ Tóth Mihály: A kényszervallatás bűncselekményének hagyományos for-

Az 1978. évi IV. törvény „Az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közélet elleni bűncselekmények” között, a IV. cím alatt „A hivatali bűncselekmények” között a 227. § (1) bekezdésében szabályozta a kényszervallatás büntetést, mely szerint *„az a hivatalos személy, aki annak érdekében, hogy más vallomást vagy nyilatkozatot tegyen, illetőleg ne tegyen, erőszakot, fenyegetést, vagy más hasonló módszert alkalmaz, büntetett követ el és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”* A (2) bekezdés az előkészületet, mint vétséget rendeli büntetni 2 évig terjedő szabadságvesztéssel.

A kényszervallatás büntette az 1989-es rendszerváltást követően

A Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 77. § (2) bekezdése szerint: *„A bizonyítási cselekmények végzésekor az emberi méltóságot, az érintettek személyiségi jogait és a kegyeleti jogot tiszteletben kell tartani, és biztosítani kell, hogy a magánéletre vonatkozó adatok szükségtelenül ne kerüljenek nyilvánosságra.”*

Altalános tilalomként – visszatérve az 1896-os Bp. szelleméhez – a Be. rögzíti, hogy *nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközökből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárási jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg.*⁴⁵

Ez a szabályozás azonban a kényszervallatás tilalmát szó szerint nem rögzíti, az 1973. évi I. törvényben foglaltaktól eltérően, melynek 60. § (2) bekezdése szerint *„erőszakkal, fenyegetéssel vagy más hasonló módon senkit sem szabad vallomásra kényszeríteni.”*⁴⁶

A 2013. július 1. napján hatályba lépett legújabb Büntető Törvénykönyvünk, a 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) XXVIII. fejezetében „A hivatali bűncselekmények” között, a 303. §-ban szabályozza immár legújabban a kényszervallatást:

(1) Az a hivatalos személy, aki annak érdekében, hogy más vallomást vagy nyilatkozatot tegyen, illetve ne tegyen, erőszakot fenyegetést vagy más hasonló módszert alkalmaz, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt csoportosan követik el.

(3) Aki kényszervallatásra irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Korlátlanul enyhíthető annak a büntetése, aki a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetésének körülményeit a vádirat benyújtásáig a hatóság előtt feltárja.

Újdonság valamennyi korábbi szabályozáshoz képest a *csoportosan elkövetett kényszervallatás* büntetnének minősített esetként való szabályozása, valamint ezen minősített eset kapcsán a büntetés korlátlan enyhítésének lehetősége a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén.

Végignézve a „legújabbkori” szabályozást és összehasonlítva a korábbiakkal, látható, hogy amíg a Csemegi-kódex részletezi, hogy *„vádlottól, tanútól, vagy szakértőtől”* lehet vallomást vagy nyilatkozatot kicsikarni, addig az 1961. évi V. törvény ezt a „valaki” passzív alanyban határozza meg, míg az 1978. évi VI. törvény és a 2012. évi C. törvény is úgy nevesíti a passzív alanyt, hogy „más”.

mái és újabb határesetei, In: Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára, Pécs, 2004, 287. old.

⁴⁵ Be. 78. § (4) bekezdés

⁴⁶ Tóth Mihály: A kényszervallatás bűncselekményének hagyományos formái és újabb határesetei, In: Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára, Pécs, 2004, 287. old.

A kényszervallatás szabályozásának összehasonlítása

A kényszervallatás törvényi tényállás szövegének változásai:

	célzat	aktív alany (elkövető)	passzív alany (sértett)	módszer	büntetés
1878. évi V. törvény	vallomás vagy nyilatkozat kicsikarása	közhivatalnok	vádolt, tanú, szakértő	törvényellenes eszköz alkalmazása, vagy alkalmaztatása	5 évig terjedő szabadságvesztés
1961. évi V. törvény	vallomás vagy nyilatkozat kicsikarása	hivatalos személy	„valaki” (nincs nevesítve)	törvényellenes eszköz alkalmazása	6 hónaptól 5 évig terjedő szabadságvesztés
1978. évi IV. törvény	vallomás vagy nyilatkozat kikényszerítése	hivatalos személy	más	erőszak, fenyegetés, vagy más hasonló módszer alkalmazása	5 évig terjedő szabadságvesztés
2012. évi C. törvény	vallomást vagy nyilatkozatot tegyen illetve ne tegyen	hivatalos személy	más	erőszak, fenyegetés, vagy más hasonló módszer alkalmazása	1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztés

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény rendelkezései a kihallgatásról

A 2018. július 1. napján hatályba lépett új Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) a bizonyítékok értékelésénél a 167. § (1) bekezdésében rögzíti, hogy „a büntetőeljárásban szabadon felhasználható a törvényben minden bizonyítási eszköz, és szabadon felhasználható minden bizonyítási cselekmény. A törvény azonban elrendelheti egyes bizonyítási eszközök igénybevételét.”

A Be. 167. § (2) bekezdése a büntetőeljárás megindítása előtt vagy azzal egyidejűleg készített, illetve beszerzett tárgyi bizonyítási eszközöknek a felhasználására ad jogosultságot, amelyek valamely hatóság – jogszabályban meghatározott feladatainak ellátása során – birtokába kerültek.

Az 1998. évi XIX. törvény „a bizonyítás törvényesége” cím alatt tartalmazta azt, hogy „a bizonyítási cselekmények végzésekor az *emberi méltóságot*, az érintettek személyiségi jogait és a *kegyeleti jogot* tiszteletben kell tartani, és biztosítani kell, hogy a *magánéletre vonatkozó adatok* szükségtelenül ne kerüljenek nyilvánosságra”. A 2017. évi XC. törvény 166. §-ának (1) és (2) bekezdései a bizonyítás törvényességének szabályai között ezt a kitéltet nem szerepelteti.

Álláspontom szerint a legújabb büntetőeljárás törvény indokolatlanul vonta szűkebbre a fentiekben felsorolt jogok biztosításának kötelezettségét, és azokat csupán a kényszerintézkedéssel érintettek nézve tartja betartandónak, annak ellenére, hogy azok minden büntetőeljárásban résztvevő személyt megilletnek.

A jogi tárgy és a „kényszer” mint a bűncselekmény központi eleme

A bűncselekmény elsődleges jogi tárgya a hivatali apparátus törvényes bizonyítékszerző tevékenységébe, törvényes működésébe vetett bizalom. Másodlagos jogi tárgya a hivatalos személy előtti eljárásban, az abban résztvevők emberi méltósága, az eljárás során gyakorolható akaratszabadsága.⁴⁷

A kényszervallatás védi az állampolgárok azon jogát, hogy nyilatkozataikat a saját akaratukból tegyék meg. Amit nem lehet eléggé kihangsúlyozni: a bűncselekmény akkor is megvalósul, ha a valóságnak megfelelő vallomás, illetve nyilatkozat kerül rögzítésre, azonban azt a törvényi tényállásban meghatározott „tiltott” módon szerezték be.⁴⁸

⁴⁷ Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz, szerkesztette: Karsai Krisztina, Közigazgatási és Jogi Kiadványok, Complex Kiadó, Budapest 2013, 629. o.

⁴⁸ Kóhalmi László: A hivatali bűncselekmények XXVIII. fejezet Új BTK kommentár 5. kötet, 218. oldal, Különös rész, Nemzeti Közszerzői és Tanácskiadó, Budapest, 2013. Főszerkesztő: Dr. Polt Péter

Általános eljárásjogi alapelv, hogy nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközökből származó tény, amelyet a hatóság bűncselekmény útján szerzett meg,⁴⁹ e szabályt egyébként a Be. 77. §-a szabályozza, ezen túl pedig több nemzetközi egyezmény⁵⁰ is tiltja a kínzás, embertelen, valamint megalázó bánásmódok alkalmazását. Az Emberi Jogok Európai Bírósága is komolyan veszi azokat a bejelentéseket, amelyek arra engednek következtetni, hogy a bejelentő emberi méltóságát a kihallgatás során megsértették, kínzást vagy más kegyetlen, embertelen, vagy megalázó bánásmódot alkalmaztak, illetve büntetést szabtak ki vele szemben.

A bűncselekményi tényállás elemzése előtt indokolt néhány megállapítás a bűncselekmény elnevezésével, először a „kényszer” szóval kapcsolatban.

A kényszer és a fenyegetés büntethetőséget kizáró okok, és az elkövető beszámítási képességét zárják ki, amelynek „külső oka” lehet a kényszer vagy a fenyegetés. Ez a két ok a beszámítási képesség egyik elemét, az *akarati képességet* (azt, hogy képes-e az akaratának megfelelő cselekmény tanúsítására) befolyásolják.

A kényszer fogalmát sem a jelenlegi Btk. és a két korábbi Btk. (1978. évi IV. törvény, valamint az 1961. évi V. törvény) sem határozta meg. Az 1961. évi Btk. nagykommentárja *kényszer alatt az emberi testre gyakorolt fizikai ráhatást, erőszak alkalmazását értette, ami kifejeződhet* bántalmazásban, lekötözésben, fájdalomkórosokban. Az ezzel ellentétes álláspont szerint azonban a kényszer nem merül ki pusztán a fizikai erő, az erőszak alkalmazásában, hanem felölel minden olyan fizikailag érezhető behatást, mely képtelenné teszi a hatása alá került személyt az akaratának megfelelő magatartásra.⁵¹

A kényszer nem azonosítható az erőszak fogalmával, annál – álláspontom szerint is – tágabb fogalmat ölel fel, ahogy azt Györgyi Kálmán is meghatározta. Szerinte az erőszak és a fenyegetés a kényszerítés két formája, és a kényszer megnyilvánul a gyakorta egymásba fonódó testi erőszakban vagy pszichikai ráhatásban.⁵²

A legújabb Btk.-hoz fűzött kommentár⁵³ szerint a kényszer a fenyegetés kivételével minden olyan ráhatás, amely a kényszerített személy cselekvési akaratát befolyásolja.

Tehát a „kényszer” hatására vallomást tett vagy vallomást nem tett személy, nem az akaratának megfelelő magatartást tanúsította, ebből kifolyólag vallomása,

bizonyítékként nem vehető figyelembe. Ugyanakkor a kényszervallatásnál nem a sértett magatartása a döntő, nem az ő magatartása ütközik a Btk. ezen tényállásba, hanem az elkövetőé, aki törvényellenes módon szerzi be a bizonyítékot. Tehát kényszervallatás esetében a kihallgatásra feljogosított hivatalos személy „kényszer” (erőszak, fenyegetés vagy más hasonló módszer) alkalmazásával olyan jellegű „vallomáshoz”, illetve „nyilatkozathoz” jut – választása függvényében, hogy azt akarja-e, hogy a kihallgatott tegyen, illetve ne tegyen vallomást – amely nem a kihallgatott akaratát tükrözi. A lényeg azonban a „törvényellenes módszer” a kényszer alkalmazása.

A célzat

Kényszervallatásnál tehát a sértett – a bűncselekmény passzív alanya – olyan vallomást tesz, vagy nem tesz, amelyet egyébként az őt ért kényszer – erőszak, fenyegetés vagy más hasonló módszer – nélkül nem tenne.

A kényszervallatásnál az *erőszak, a fenyegetés és a más hasonló módszer alkalmazása a lényeg*, nem a vallomás, nyilatkozat stb. kikényszerítése, ugyanis ez a cél.⁵⁴ A hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazástól való elhatárolása abban rejlik, hogy kifejezetten vallomás vagy nyilatkozat *kikényszerítése céljából* kerül alkalmazásra.⁵⁵

Az elkövetési magatartás *a kényszerítés*, amely a büntetőjogban mindig *valamilyen magatartás megtételére* való kötelezést jelent. A kényszervallatásnál ez a vallomás vagy nyilatkozat megtételének – vagy éppen ellenkezőleg a vallomás meg nem tételének – kikényszerítése. A törvény szövege részleges taxációval határozza meg az elkövetési magatartásokat így *az erőszakot, a fenyegetést vagy a más hasonló módszert*.

A bűncselekmény *csak szándékosan és kifejezetten egyenes szándékkal – célzatosan* – követhető el, az elkövető célja annak a kikényszerítése, hogy valaki – akaratával ellentétesen – vallomást, vagy nyilatkozatot tegyen, illetőleg ne tegyen.

Elkövetési magatartások

Az *erőszak* fogalmát a Btk. nem adja meg. A Btk. értelmező rendelkezése⁵⁶ azonban az erőszakos magatartásra nézve azt a meghatározást adja, hogy *„a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás,*

⁴⁹ Belovics Ervin, Molnár Gábor, Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész a 2012. évi C. törvény alapján, Második, hatályosított kiadás, szerkesztő-lector: Busch Béla, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2013, 476. oldal.

⁵⁰ ENSZ Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya, kínzás elleni egyezmény, Római Konvenció.

⁵¹ Kádár Miklós – Kálmán György: A büntetőjog általános tanai Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963, 129. o.

⁵² Wiener A. Imre: Elméleti alapok a Büntetőtörvény Általános Része kodifikálásához MTA Jogtudományi Intézete, Budapest, 2000, 97. o.

⁵³ Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz, szerkesztette: Karsai Krisztina, Közigazgatási és Jogi Kiadványok Complex Kiadó, Budapest, 2013, 80. o.

⁵⁴ Kóhalmi László: A hivatali bűncselekmények XXVIII. fejezet Új BTK kommentár 5. kötet, Különös rész, Nemzeti Közszerkesztő és Tankönyvkiadó Főszerkesztő: Dr. Polt Péter Budapest, 2013, 218. o.

⁵⁵ Kóhalmi László: A hivatali bűncselekmények XXVIII. fejezet Új BTK kommentár 5. kötet Különös rész, Nemzeti Közszerkesztő és Tankönyvkiadó Főszerkesztő: Dr. Polt Péter Budapest, 2013, 218. o.

⁵⁶ Btk. 459. § 4. pont

abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására”.

Törvényi meghatározás hiányában az általános bírói gyakorlat szerint az erőszak a sértett testére való fizikai ráhatás, tetteges bántalmazás,⁵⁷ amely lehet akaratot bénító (vis absoluta) vagy akaratot hajlító (vis compulsiva). Akaratot bénító erőszak esetében a sértettnek az akarat elhatározásra lehetősége sincs, míg akaratot hajlító erőszak esetében objektív lehetősége van az akarat elhatározásra, de a fizikai ráhatás olyan mérvű, amelynek eredményeképpen mégis az elkövető által kívánt magatartást tanúsítja.⁵⁸

Az erőszak – a jogértelmezés általános síkján maradvá – Bócz Endre szerint az emberi testre való olyan ráhatás, amelynek közvetlen célja vagy az, hogy nyomban fizikai fájdalmat, vagy lelki gyötrelmet okozzon, avagy olyan helyzetet teremtsen, amelyben a tevőleges ellenszegülés automatikusan testi fájdalommal jár (például a kar kicsavarásán stb. alapuló úgynevezett „elvezető fogások” és hasonló). Az erőszak „működési mechanizmusa” az, hogy a passzív alany a szenvedést igyekszik elhárítani, éspedig az első változatnál elejét venni azzal, hogy felhagy az (aktív tevőleges vagy mentális) ellenszegüléssel, és tevőleges együttműködésbe kezd, és ezzel elkerüli a további fizikai szenvedést, vagy úgy, hogy nem is kezd tevőleges ellenszegülésbe, amivel elejét veszi annak.⁵⁹

Fenyegetés a Btk. 459. § (1) bekezdés 7. pontja szerint – amely már az 1978. évi IV. törvényben is ugyanilyen meghatározással szerepelt – eltérő rendelkezés hiányában *súlyos hátrány kilátásba helyezése, mely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen*. A fenyegetésnél – ugyanúgy, mint az előzőekben részletezett erőszaknál is – elegendő az akaratot hajlító fenyegetés használata, nem feltétel, hogy az akaratot megtörje és lenyűgözze.⁶⁰

Az akaratot bénító, cselekvési szabadságot megszüntető erőszak, illetve fenyegetés esetében, miután ez az állapot véget ér (például a bántalmazástól eszméletét veszítő gyanúsított magához tér), lehet csak arról szó, hogy a „kihallgatásáról” készített jegyzőkönyvet ismertessék, és azt aláírassák vele, hiszen – logikusan eszméletlen állapotában – erre nem képes.

A fenyegetés meghatározásában szereplő hátrány *testi* vagy *lelki szenvedés*, amelynek (további) ellenszegülés esetére való ígérese a meghatározásbeli *kilátásba helyezés*. A kilátásba helyezett „ígéret” valóra váltásának gondolati (képzeltbeli) átélése, a testi szenvedés elképzelés maga is „lelki szenvedéssel” jár, és ez váltja ki a félelmet.⁶¹

Egyetértek Bócz Endrével abban, hogy az erőszak alkalmazásával okozott testi szenvedés mindig együtt jár az emberi méltóság megsértésével, és az egyértelműen *súlyos hátránynak* minősül.⁶²

Más hasonló módszeren a pszichés és morális kényszer „enyhébb” eszközeit kell érteni, például a fogvatartott személy kifárasztását, éheztetését, kedvezményeinek jogtalan megvonását a vallomás megtagadása vagy a bűncselekmény elkövetésének be nem ismerése esetén, különféle előnyök ígérését a beismerés fejében stb.⁶³

Egy másik meghatározás szerint ezek „minden olyan, az erőszakon és a fenyegetésen kívüli módszerek, amelyek a passzív alanyban pszichés, biológiai, fiziológiai hatásokat idéznek elő, amelyek alkalmasak akaratának befolyásolására. Ez utóbbiakba szintén a jogtalan juttatások, kedvezmények, előnyök ígérete az emberi méltóságot sértő kihallgatás, olyan kihallgatás, amelyből a gyanúsított menekülni igyekszik (éheztetik, szomjaztatják, éjszaka felébresztik a fogdán és kihallgatásra kísérik stb.) tartoznak.”⁶⁴ Ebbe a kategóriába tartozik még a kihallgatandó személy gyógyszerétől való megfosztása, meg nem felelő ruházat engedélyezése stb.⁶⁵

A törvényi tényállásban szereplő mindhárom módszer sajátossága az, hogy *a sértett olyan vallomást tesz, amelyet egyébként nem tenne*.

A kényszervallatás csak olyan hivatali eljárásban valósulhat meg, amelyben a hivatalos személy előtt vallomás vagy nyilatkozat megtételére kerül sor. Ilyen eljárás elsősorban a büntető- és a szabálysértési eljárás, de megvalósulhat polgári, közigazgatási, munkajogi és fegyelmi eljárásban is.⁶⁶

A bűncselekmény tárgyi elemei közül a *hely és az idő* grammatikailag együttes értelmezése emelendő ki: a kényszervallatás csak azokban a hivatalos eljárásokban valósulhat meg, amelyekben a hivatalos személy előtt teendő vallomás vagy nyilatkozat megtételére sor kerülhet,⁶⁷ más esetekben a vallomásra kényszerítés hivatali visszaélésként értékelendő.

Az aktív alany, az elkövető

A kényszervallatást tettesként csak *speciális alany* követheti el: olyan *hivatalos személy*, akinek feladatkörébe tartozik a vallomás felvétele, illetve rögzítése va-

⁵⁷ Bócz E: Kihallgatás, kényszervallatás, Belügyi Szemle 2013/5. 17. o.

⁵⁸ Dr. Mészár Róza: XXVIII. Fejezet A hivatali bűncselekmények Magyar Büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára, 3. kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2016, 1158. o.

⁵⁹ Kóhalmi László: A hivatali bűncselekmények XXVIII. fejezet Új BTK kommentár 5. kötet, Különös rész, Nemzeti Közzolgálati és Tankönyvkiadó, Főszerkesztő: Dr. Polt Péter, Budapest, 2013, 218. oldal.

⁶⁰ Dr. Mészár Róza: XXVIII. Fejezet A hivatali bűncselekmények Magyar büntetőjog, Különös rész, Szerkesztők: Tóth Mihály – Nagy Zoltán, Osiris Kiadó, Budapest, 2014, 119.

⁶¹ Dr. Mészár Róza: XXVIII. Fejezet A hivatali bűncselekmények Magyar Büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára, 3. kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2016, 1156.

⁶² Magyar büntetőjog, Különös rész, Szerkesztők: Tóth Mihály – Nagy Zoltán, Osiris Kiadó, Budapest, 2014, 314.

⁵⁷ Kóhalmi László: A hivatali bűncselekmények XXVIII. fejezet Új BTK kommentár 5. kötet, Különös rész, Nemzeti Közzolgálati és Tankönyvkiadó Főszerkesztő: Dr. Polt Péter Budapest, 2013, 218. oldal

⁵⁸ Magyar büntetőjog, Különös rész, Szerkesztők: Tóth Mihály – Nagy Zoltán, Osiris Kiadó, Budapest, 2014, 119. o.

⁵⁹ Bócz E: Kihallgatás, kényszervallatás, Belügyi Szemle 2013/5. 16. o.

⁶⁰ Blaskó–Miklós–Pallagi–Polt–Schubauer: Büntetőjog, Különös rész, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2013, 411. o.

⁶¹ Bócz E: Kihallgatás, kényszervallatás, Belügyi Szemle 2013/5. 16. o.

lamint felhívhat „mást” hogy vallomást, nyilatkozatot tegyen.⁶⁸

A hivatalos személy fogalmát a Btk. 459. § (1) bekezdés 11. pontja határozza meg, azonban a hivatalos személy fogalma alatti felsorolásból csak azok lehetnek e bűncselekmény tettesei, elkövetői, akiknek kihallgatási joguk van.

A 2012. évi C. törvény kommentárja⁶⁹ szerint *közvetett tettese* is lehet a kényszervallatásnak, ő pedig olyan személy lehet, aki nincs tisztában azzal, hogy az erőszakot, fenyegetést, illetve más hasonló módszert vallomás, nyilatkozat stb. kikényszerítése céljából alkalmaztatják vele. Amennyiben a céllal tisztában van, társtettesnek minősül.

Társtettségét illetően kétféle nézet ismert: az egyik szerint a bűncselekmény társtettese csak hivatalos személy lehet,⁷⁰ míg a másik nézet szerint nem kell, hogy a társtettes is hivatalos személy legyen (e nézet egyébként az elfogadhatóbb, bár a joggyakorlat nem ezt a nézetet tükrözi), mert ha a hivatalos személy célzatának ismeretében vele szándékességben cselekszik, az a bűncselekmény megvalósulásához tökéletesen elegendő.⁷¹

Bűnrészes bárki lehet, bűnsegéd az a hivatalos személy, aki az előjárója által foganatosított kényszervallatásnál jelen van, nem emel ellene szót, sőt a bántalmazáshoz a tettesnek ütleget ad.⁷²

A passzív alany, a „sértett”

Vallomást tehet különösen a terhelt, a szabálysértési vagy fegyelmi eljárás alá vont személy, a tanú, nyilatkozatot tehet a peres fél (alperes–felperes), a sértett, a tanú, de az eljárások más résztvevője is.⁷³

A bűncselekmény passzív alanya a kihallgatásra, illetve nyilatkozat tételre kötelezett személy,⁷⁴ egyéb-

ként „bárki” lehet, akivel szemben a hivatalos személy az elkövetési magatartást kifejti.⁷⁵

A kényszervallatás törvényi tényállásait áttekintve megállapítható, hogy csupán a Csemegi-kódex tartalmazta – nevesítve – kivel szemben elkövethető a kényszervallatás.

Minősített eset: a csoportosan elkövetett kényszervallatás

A Btk. újdonsága, hogy a *csoportos elkövetést* büntetni rendeli, és a minősített eset 2 évtől 8 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A büntetés korlátlan enyhítésének indoka – a törvényhozó bizodalma szerint – az, hogy a résztvevők érdekegységének megbontásával az eljáró hatóságok számára a bűncselekmény elkövetési körülményeinek bizonyítása könnyebb lesz.⁷⁶

A Btk. ezzel egy hiányt pótol, és eléggé súlyosan rendeli büntetni ezen megvalósulási formát, azaz valóban a súlyának megfelelően értékeli azt.

Tekintettel arra, hogy az 1978. évi IV. törvény 227. §-ában szabályozott kényszervallatásnak nincs minősített esete, a 2013. július 1-je előtt elkövetett csoportos elkövetés esetén az 1978. évi IV. törvény rendelkezései szerint öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a csoportos elkövetés. Igaz, hogy az elbíráláskori új törvény egy évtől öt évig, a csoportos elkövetéssel megvalósuló minősített eset pedig két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett, de a Btk. 303. § (4) bekezdésében írt korlátlan lehetőség azt jelenti, hogy bármely büntetési nem legkisebb mértéke is kiszabható [Btk. 82. § (5) bekezdés]. Ezért az elbíráláskori új törvény kedvezőbb a csoportos elkövetőkre, amennyiben a (4) bekezdésben írt feltételek megvalósulnak. Ilyenkor a hatályos törvény vizsgálható hatályú alkalmazására kerülhet sor. Ha a Btk. 303. § (4) bekezdése nem alkalmazható, akkor a csoportos elkövetés esetén az elkövetéskori „rég” törvényt kell alkalmazni, hiszen az elbíráláskori súlyosabb lenne.⁷⁷

⁶⁸ Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz, szerkesztette: Karsai Krisztina, Közigazgatási és Jogi Kiadványok, Complex Kiadó, Budapest, 2013, 630. oldal.

⁶⁹ Kóhalmi László: A hivatali bűncselekmények XXVIII. fejezet Új BTK kommentár 5. kötet Különös rész, Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyvkiadó. Főszerkesztő: Dr. Polt Péter, Budapest, 2013, 218. o.

⁷⁰ Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz, szerkesztette: Karsai Krisztina, Közigazgatási és Jogi Kiadványok, Complex Kiadó, Budapest 2013. 631. o. A társtettségénél megemlítendő, hogy csak hivatalos személy lehet az elkövető, de nem feltétlenül olyan hivatalos személy, akinek hatáskörébe tartozik a vallomás, nyilatkozat felvétele. Például az eljárásban résztvevőt a rendőrnnyomozó hallgatja ki, ennek során a szolgálatban lévő rendőrnnyomozó egyik tagjával szándékességben bántalmazza azért, hogy vallomást tegyen. In: Belovics Ervin, Molnár Gábor, Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész a 2012. évi C. törvény alapján, Második, hatályosított kiadás, szerkesztő-ktor: Busch Béla, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2013, 476. o. A szerzők álláspontja szerint, ha az elkövetési magatartás célja a vallomás vagy a nyilatkozat meg nem tétele, bármelyik hivatalos személy a bűncselekmény önálló tettese.

⁷¹ Kóhalmi László: A hivatali bűncselekmények XXVIII. fejezet Új BTK kommentár 5. kötet Különös rész, Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyvkiadó, Főszerkesztő: Dr. Polt Péter, Budapest, 2013, 218. o.

⁷² BH 1983.223.

⁷³ Dr. Mészár Róza: XXVIII. Fejezet A hivatali bűncselekmények Magyar Büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára, 3. kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2016, 1156.

⁷⁴ Belovics Ervin, Molnár Gábor, Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész

a 2012. évi C. törvény alapján, Második, hatályosított kiadás, szerkesztő-ktor: Busch Béla, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2013, 476.

⁷⁵ Kóhalmi László: A hivatali bűncselekmények XXVIII. fejezet Új BTK kommentár 5. kötet Különös rész, Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyvkiadó, Főszerkesztő: Dr. Polt Péter, Budapest, 2013, 217. o.

⁷⁶ Magyar büntetőjog, Különös rész, Szerkesztők: Tóth Mihály – Nagy Zoltán, Osiris Kiadó, Budapest, 2014, 313. o.

⁷⁷ Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz, szerkesztette: Karsai Krisztina, Közigazgatási és Jogi Kiadványok, Complex Kiadó, Budapest 2013, 630. oldal.

Egység, többség, halmazat

A halmazati kérdéseket illetően a kommentárok szerint *természetes egység*, ha ugyanazon személytől ugyan vallozás kikényszerítése céljából különböző (erőszak, fenyegetés, más hasonló módszer) a törvényi tényállásban szereplő módszereket alkalmaznak, azonos módszerek ismételt alkalmazása – rövid időközökkel, tehát több napon – folytatólagos egységként értékelhető.⁷⁸

Több ügyben ugyanannak a személynek a sérelmére vagy *több személynek* akár ugyanabban az ügyben elkövetett kényszervallatása bűnhalmazat.⁷⁹

A kényszervallatás a bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekményéhez és a hivatali visszaéléshez képest *speciális tényállás*; találkozásuk esetén a kényszervallatás valósul meg.⁸⁰

A már ismertetett jogeset szerint a kényszervallatás és a jogellenes fogvatartás bűnhalmazatot alkot.⁸¹

Abban az esetben azonban, ha a bántalmazás testi sérülést is okoz, a hivatali bűncselekménnyel halmazatban a testi sértés bűncselekményét is meg kell állapítani, könnyű testi sértésnek minősülő cselekmény esetében azonban csak akkor, ha a sértett magánindítványt terjesztett elő.⁸² (Az ezzel kapcsolatos bírósági határozatot⁸³ már ismertettem.)

A tettleges becsületsértés beleolvad a hivatali bűncselekménybe, ahogy a szóban elkövetett becsületsértés is, mind az első eset alaki, mind a második eset anyagi halmazata látszólagos, így a halmazat megállapításának nincs helye.⁸⁴

Ha a hivatalos személy büntetőügyben olyan vallomást kényszerít ki, amelyről tudja, hogy hamis, és a vallomásról készült jegyzőkönyvet az iratok közé csatolja, bűnhalmazat létesül a Btk. 268. § (1) bekezdésének b) pontja szerinti hamis váddal.⁸⁵ A bírói gyakorlat egyébként töretlenül mondható abban a tekintetben is, hogy ha a kikényszerített valótlan tartalmú vallomás alapján a sértettel szemben alaptalanul folyik büntetőeljárás, a kényszervallatással nem állapítják meg

halmazatban a régi Btk. 233. § szerinti (a Btk. 268. § szerinti) hamis vád bűncselekményét.⁸⁶

Ha a kényszervallatás vallomás vagy nyilatkozat meg nem tételére irányul, úgy a hatósági eljárás akadályozása látszólagos alaki halmazat, figyelemmel arra, hogy a kényszervallatás a speciális törvényi tényállás.⁸⁷

A mindennapok problémái

A tanulmány címe arra utal, hogy a kényszervallatás Janus-arcú, több szempontból is, ami a gyökereit jelenti a máig ható problémáknak is. Ezek – a teljesség igénye nélkül – a következők:

– Egy folyamatban lévő büntetőügyben az igazságszolgáltatásban dolgozóknak – és a társadalomnak is – az az érdeke, hogy a bűncselekményt elkövető személy minél előbb elfogásra és felelősségre vonásra kerüljön. Az elkövető érdeke ezzel ellentétes: ne derüljön ki, hogy ő volt az adott bűncselekmény elkövetője. Ha egyedüli elkövetőről van szó, és nincs különösebb tárgyi és személyi bizonyíték, a kényszervallatás jellemzően „enyhébb formái” – mint „egyedüli üdvözítő” eszközök – gyakran felmerülnek.

Az így nyert beismerő vallomás bírósági szakban visszavonható ugyan, ez azonban, mint láttuk, ritkán eredményes.

– Ha az ügyben több elkövető van, még tágabb tér áll a kihallgatók rendelkezésére: eldönthetik, kit lehet a leginkább „megpuhítani” a törvényi tényállásban írt módszerekkel, majd felhasználni kikényszerített vallomását a tettetársak befolyásolására is. A jórészt jegyzőkönyvben rögzítettek kivül történetek bizonyítása úgyszólván lehetetlen.

– A jogalkalmazók – és itt különösen az ügyészekre és a bírákra gondolok – a kényszervallatás nyomozása és az ügyek tárgyalása alkalmával „két ellentétes tábor” – a sértett és a hozzá kapcsolódó személyek (általában hozzátartozók vagy bűntársak), illetve a hivatalos személy elkövető köré csoportosuló kollégák, parancsnokok – vallomásait mérlegelik. Utóbbiak állításainak természetesen eleve több hitelt tulajdonítanak. Nem sokszor fordul elő, hogy konkrét tárgyi bizonyíték – videón, hangszalagon vagy CD-n rögzített kép- és hangfelvétel – áll a rendelkezésükre, vagy olyan orvosi látlet, amely kétséget kizáróan – a sértett vallomásával egyezően – olyan sérüléseket dokumentál, amelyekről az igazságügyi orvosszakértő a keletkezési mechanizmust illetően is azt támasztja alá, amit a sértett következetesen, egyértelműen és mindig ugyanúgy mond el.

⁷⁸ Mészár Róza: XXVIII. Fejezet A hivatali bűncselekmények Magyar Büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára, 3. kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016, 1158.

⁷⁹ Mészár Róza: XXVIII. Fejezet A hivatali bűncselekmények Magyar Büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára, 3. kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016, 1156.

⁸⁰ Mészár Róza: XXVIII. Fejezet A hivatali bűncselekmények Magyar Büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára, 3. kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016, 1156.

⁸¹ Mészár Róza: XXVIII. Fejezet A hivatali bűncselekmények Magyar Büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára, 3. kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016, 1156.

⁸² Mészár Róza: XXVIII. Fejezet A hivatali bűncselekmények Magyar Büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára, 3. kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016, 1158.

⁸³ BH 1980.314.

⁸⁴ Magyar Büntetőjog, Kommentár a gyakorlat számára, 3. kiadás, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016, 1158.

⁸⁵ BH 1982.38. In: Kóhalmi László: A hivatali bűncselekmények XXVIII. fejezet Új BTK kommentár 5. kötet Különös rész, Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyvkiadó. Főszerkesztő: Dr. Polt Péter, Budapest, 2013, 220.

⁸⁶ Legf. Bír. Katf.III.346/1981. In: Blaskó–Miklós–Pallagi–Polt–Schubauer: Büntetőjog, Különös rész, Rejtjel Kiadó, Budapest, 2013, 411.

⁸⁷ Belovics Ervin, Molnár Gábor, Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös rész a 2012. évi C. törvény alapján, Második, hatályosított kiadás, szerkesztő-lector: Busch Béla, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2013, 477. oldal.

- A bíróság az érdemi döntés során szintén mérlegeli a bizonyítékokat, s ennek során gyakran beéri azzal a következtetéssel, hogy „törvénysértő módszerek alkalmazása a nyomozóknak nem állt érdekében”.
- Egyetértek Bócz Endrével abban, hogy a vallomásra vagy nyilatkozatra kényszerítés érdekében az erőszak bármely formájának alkalmazása tilos,⁸⁸ nem tehető tehát különbség egy pofon, ököllel való ütés, rugdosás, vagy eszközzel, például gumibottal történő ütlegelés között. Egy fiatalkorú gyanúsítottat már egy verbális fenyegetés is megtörhet, míg a „vagányabb bűnelkövetőnél” ez esetleg csak a folyamatos, súlyos bántalmazás hatására következhet be. Az alkalmazott eszközök testre szabott „relatív” alkalmasságnak megítélése bonyolult feladat.

A zárszó nem feltétlenül optimista.

Ma „társadalomvédelmi okokból”, a demokrácia bölcsőjének tartott országban, kormányzati jóváhagyással ismét megengedetté vált a kényszervallatás, ezzel megnyitva annak lehetőségét, hogy megismétlődjék mindaz, amiben nekünk egyszer már részünk volt.

Az Amerikai Egyesült Államokban a 2001. szeptember 11. napján történt terrortámadást követően a kínzás tilalmának elvét félretéve egyre nagyobb számban alkalmazták a kényszervallatást, kifejezetten olyan személyekkel szemben, akik terror(gyanús) cselekményt követtek el.

Kiderült, hogy Afganisztánban és Irakban az Egyesült Államok felügyelete alatt álló börtönökben történt kínzások csak a „jéghegy csúcsát jelentik”. Az amerikai biztonsági szervek által akár meg nem erő-

sított gyanú alapján lefogott személyeket titkos börtönökben vallatták információk szerzése érdekében. 2002-től hivatalosan is megengedhetőnek tartották bizonyos esetekben a kínzást, ami „továbbfejlesztett nyomozási módszer” néven él tovább.

Az Egyesült Államokban „bocsánatos bűn” kategóriába tartozik, ha egy olyan terroristát kínoznak, aki (feltehetően) nyilvános helyen bombát rejtett el, mert az ő kínzással beszerzett vallomása alapján a bombát hatástalanítani lehet, ezáltal ártatlan emberek menekülnek meg. Ez a szemlélet álláspontom szerint felcseréli a fogalmakat: nem foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy a kínzás maga elfogadható eszköz lehet-e, hanem csakis azzal, hogy a hatására az adott pillanatban és körülmények között el lehet-e érni valamely üdvösnek vélt eredményt. Amennyiben a kínzás erkölcsileg megengedett volna, tágabb tere lenne a törvényességéről folyó vitáknak.

Eközben Európában sincs még meg minden okunk a büszkeségre. Az EU Tanácsának emberi jogi biztosa Thomas Hammarberg 2007 decemberében tartott beszédében a vizsgálati tapasztalatait összegezve megállapította: *„A rendőrség agresszív fellépései gyakran nem elszigetelt példák, hanem mentalitás termékei. Néhány átalakulóban lévő országban megmaradt az a korábbi hit, hogy az a jó rendőrség, amely beismerő vallomás megszerzésével »megoldja a ügyet«. Ugyanakkor a bíróságok rendkívüli módon támaszkodnak az így aláírt vallomásokra ahelyett, hogy másfajta bizonyítási eszköz beszerzéséről gondoskodnának.”*⁸⁹ ■

⁸⁸ Bócz E.: i. m. 16.

⁸⁹ Hammarberg, Thomas. „There must be no impunity for police violence” (Nasilje policije ne smije proći nekažnjeno – A rendőrségi erőszak nem maradhat büntetlen.) Internet stranica Savjeta Evrope, In: Borba protiv mučenja, iskustva OSCE-a 22. o. Kiadja: Kancelarija OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava OSCE Office for Demokraticki Institucije and Ljudska prava (ODIHR) Al. Ujazdowskie 1900-557 Warsaw Poland www.osce.org/odihr